

N:o 9.

Ank. till Riksd. Kansli d. 22 Mars 1867, kl. 2 e. m.

*Konstitutions-Utskottets Memorial, angående verkställd granskning
af Statsråds-protokollen.*

Jemlikt föreskriften i 105 § Regeringsformen har Konstitutions-Utskottet hos vederbörande äskat de efter sistlidna riksdags början i Stats-Rådet förda protokoll, hvilka ock för tiden från och med November månads ingång år 1865 till den 15 Januari innevarande år blifvit till Utskottet öfverlemnade, nemligen:

Justitie- och Justitie-Departements-ärenden från och med den 7 November 1865 till och med den 11 Januari 1867;

Utrikes-Departements-ärenden från och med den 17 November 1865 till och med den 4 Januari 1867;

Landtförsvars-Departements-ärenden från och med den 7 November 1865 till och med den 8 Januari 1867;

Sjöförsvars-Departements-ärenden från och med den 7 November 1865 till och med den 11 Januari 1867;

Civil-Departements-ärenden från och med den 3 November 1865 till och med den 11 Januari 1867;

Finans-Departements-ärenden från och med den 3 November 1865 till och med den 11 Januari 1867, samt

Ecklesiastik-Departements-ärenden från och med den 3 November 1865 till och med den 11 Januari 1867.

Under pågående granskning af dessa Statsråds-protokoll har Utskottet jemväl till pröfning förehaft de af Herr *Jöns Pührsson* från Kronobergs län mot Stats-Rådets ledamöter och i synnerhet mot Statsrådet och Chefen för Landtförsvars-Departementet framställda anmärkningar, hvarom anmälan

skett hos riksdagens Andra Kammare och af denna blifvit, medelst protokolls-utdrag af den 2 sistlidna Mars, till Utskottet hänvisad.

I trenne särskilda skrivelser har bemälda riksdagsman, jemte åtskilliga ogillande yttranden rörande den misshushållning, som skall ega rum med Statens medel, rörande Regeringens framställningar om nya anslag i allmänhet och särskildt om nya förmåner för Rikets embets- och tjänstemän, samt rörande den lyx, som skall vara rådande hos de högre embetsmännen, hvilket allt, såsom icke innefattande bestämdt formulerade anmärkningar mot vissa uppgifna regeringsåtgärder, utan endast ett i allmänna ordalag framställt klander, ej kunnat blifva föremål för Utskottets pröfning, uttryckligen yrkat tillämpning dels af 106 § och dels af 107 § Regeringsformen, med anledning af hvad i nedannämnda hänseenden förekommit:

1:o. *I fråga om den nu inom landet pågående gevärs-tillverkning och dermed samband egande ämnen,*

med afseende hvarå blifvit anmärkt, att Chefen för Landtförsvars-Departementet, Herr Statsrådet m. m. Reuterskiöld, uraktlåtit tillse, det infanteriet blefve försedt med gevär af tidsenlig, snabbskjutande konstruktion, utan i stället låtit gevärstillverkningen efter den gamla odugliga konstruktionen fortgå; att den af bemälda Herr Statsråd under en öfverläggning inom Andra Kammaren afgifna förklaring om anledningarna härtill, nemligen att ingånget kontrakt med Husqvarna gevärs-faktori ej kunde rubbas och att, genom inställande af gevärstillverkningen vid Carl Gustafs Stads faktori, arbetarne derstädes skulle blifvit brödlösa, icke vore tillfredsställande, då i det omförmälda kontraktet förbehåll hade bort intagas om rättighet för Kronan att häfva detsamma efter någon kort uppsägningstid, samt det varit bättre att låta arbetarne vid det sistnämnda faktoriet få sitt uppehälle utan arbete, då verktyg och materialier för stora summor icke onödigtvis blifvit förstörda, i fall man saknat tillräcklig beräkningsförmåga att låta utvidga verkstaden i så stor skala som möjligt och under tiden åtnöja sig med att der tillverka pipor och andra gevärssdelar, som kunnat användas för hvilken modell, som blefve antagen; att det skäl, som blifvit anfördt, hvarför tillverkning af de gevär, för vilkas anskaffande förhöjd beskattning blifvit under innevarande riksdag ifrågasatt, ej skulle kunna ske inom landet, nemligen att en tillverkning ej kunde grundas på verkstäder, som *kunna* uppstå, icke heller vore nöjaktigt, då gevärstillverkningen hos oss kunde utöfvas af hvarje duglig smed och mekanisk verkstad samt tusentals arbetare vore dertill villige och skicklige, hvarom äfven det erbjudande vittnade, hvilket skett från flere fabrikanter i Eskilstuna, att genast för gevärstillverkningen anskaffa en mängd duglige arbetare, samt att en ny gevärsmo-
dell långt för detta kunnat vara antagen, om man genast, när den

förra fanns icke längre ändamålsenlig, anbefallt våra diplomater i utlandet att hitsända de bästa der förekommande modeller — på grund af hvilket allt, och då den uraktlåtenhet, som i berörda hänseenden egt rum, kunde för fäderneslandet medföra högst vådliga följder, den eller de bland Konungens rådgifvare, som så illa bevakat landets väl, borde, med tillämpning af 107 § Regeringsformen, hos Kongl. Maj:t anmälas att icke fortfarande få beklåda sina viktiga och ansvarsfulla embeten.

2:o. *I fråga om upplåtande till ett enskildt bolag af en del Kronans jord å Carl XIII:s Torg i Stockholm,*

hvilket vore stridande mot stadgandet i 77 § Regeringsformen, att Kronans jord eller lägenheter icke, utan Riksdagens samtycke, må på något sätt kunna Kronan afhändas, hvadan den föredragande och de Konungens rådgifvare, som tillstyrkt och kontraserat den regeringshandling, hvarigenom frågavarande upplåtelse egt rum, borde kännas skyldige att erlægga det belopp, som erfordras för att till Kronan återvinna den sålunda afhända tomten, samt tillika, med tillämpning af 106 § Regeringsformen, ställas under tilltal inför Riksrätt.

3:o. *I fråga om tillsättandet af Förste Bataljonsläkaretjensten vid Konungens Andra Lifgarde,*

med afseende hvarå blifvit anmärkt, att den å tredje förslagsrummet uppförde sökande, som den 3 Oktober 1866 blifvit till omförmälda befattning utnämnd, icke varit dertill förordad och ej heller egt hvarken ålder eller meriter, på något sätt motsvarande sina medsökandes, hvilka erhållit de båda första förslagsrummen, hvadan den skedda utnämningen vore stridande mot föreskrifterna i 28 och 33 §§ Regeringsformen, vid hvilket förhållande stadgandet i 106 § Regeringsformen borde tillämpas å de Konungens rådgifvare, som denna utnämning tillstyrkt.

Vid pröfning af dessa anmärkningar har, hvad först beträffar frågan om den pågående gevärstillverkningen och dermed sammanhang egande ämnen, Konstitutions-Utskottet af handlingar, som varit för detsamma tillgängliga, inhemtat: att från och med år 1845 och till sistlidna års slut hafva dels extra statsanslag, hvilka likväl vid flera riksdagar icke blifvit beviljade till de af Kongl. Maj:t äskade belopp, dels andra medel varit anvisade för tillverkning af 80,700 infanteri-gevär, och under samma tid hafva utlemnats 60,381 slätborrade samt 42,998 refflade eller tillsammans 103,379 gevär, hvaraf de utlemnade slätborrade gevären utgjort ersättning för gevär, som under ifrågavarande period blifvit förslitna, och, bland de utlemnade

refflade gevären, omkring 2,000 blifvit lemnade till skarpskytteföreningar, ungefär 3,000 varit afsedda för målskjutning samt omkring 38,000 betraktats såsom öfverflyttade från de allmänna reservförråden till regementenas enskilda, för att, vid inträffande behof vara för dem närmare tillhands; att för närvarande finnas dels i de allmänna förråden, dels vid faktorierna färdiga, dels under arbete derstädes, tillsammans 66,785 gevär, hvilket, med tillägg af nyssnämnda från de allmänna förråden till regementenas enskilda förflyttade 38,000, visar en nu befintlig behållning af omkring 105,000 gevär; att, allt efter som hos andra nationer en under förda krig vunnen erfarenhet föranledt väsendtligare förändringar i gevärs-konstruktionen, sådana äfven blifvit hos oss införda samt nya modeller fastställda, så att, när på 1840-talet fördelarne af refflade gevär med förlängda kulor blifvit mera allmänt erkända, äfven här skett uppreffling af ett större antal gevär enligt därför fastställd modell, hvars kaliber varit föranledd af redan befintliga slätborrade gevärs uppreffling, men funnits alltför stor, när anskaffning af nya refflade gevär ifrågakom, hvadan under åren 1855, 1856 och 1857 nya modeller för sådana blifvit bestämda, med några föga betydande skiljaktigheter sig emellan, men med en gemensam mindre kaliber, hvilken, sedan fortsatta försök dertill föranledt, år 1860 blifvit ytterligare förminskad, med bibehållande af hvilken kaliber ny modell blifvit år 1864 fastställd för tillverkning af gevär med kammarladdning, sedan fördelarne af denna konstruktion blifvit konstaterade; att efter denna modell, som då ansågs fullt lämplig och tidsenlig, beställning skett vid Husqvarna gevärsfaktori af 4,000 gevär, genom ett kontrakt af den 8 Augusti 1864, som numera är fullgjordt, af 3,000 gevär, genom ett kontrakt af samma dag, samt af 2,519 gevär, genom ett kontrakt af den 13 Juli 1865, hvilka båda sednare kontrakter ännu äro ofullgjorda, ehuru levereringsterminerna deri varit bestämda till dels 1865 och dels 1866 års utgång; att anledningen, hvarför nämnda faktori icke blifvit af vederbörande embetsmyndighet tillhållet att inom utsatt tid fullgöra de åtagna leveranserna, varit, att redan under året 1865 ifrågakommit anskaffande af en modell för gevär med tändnålsinrättning, för hvilket ändamål ock i Kongl. Propositionen, angående Statsverkets tillstånd och behof af den 27 Oktober nämnda år, ett anslag af 15,000 R:dr varit äskadt, helst det Preussiska tändnålsgeväret, hvars förtjenst att möjliggöra en snabbare skjutning länge varit erkänd, likväl funnits behäftadt med åtskilliga brister, i följd hvaraf det icke blifvit af någon annan större magt såsom modell antaget; att ett tändnålsgevär af Svensk modell redan år 1865 blifvit försökt och synts i flera väsendtliga hänseenden ega betydliga fördelar framför det Preussiska, med anledning hvaraf under nästlidna års sommar ganska omfattande försök blifvit dermed an-

ställda, hvilka utfallit särdeles tillfredsställande i hvad som rört sjelfva geväret, men icke så hvad beträffar den till detsamma hörande ammunition, hvadan, och då äfven i Norge försök i samma rigtning blifvit anställda, en af Svenska och Norska officerare bestående komité blifvit den 25 Oktober 1866 af Kongl. Maj:t tillsatt, för att föreslå ny modell till snabbskjutande gevär, hvilken komité, efter pröfning af flera dels inom landet tillverkade, dels utifrån erhållna modeller, numera förenat sig om en gevärs-konstruktion, som blifvit tillämpad å ett nu under tillverkning varande modell-gevär, hvilket, så snart det blifvit fullt färdigt, och så vida icke dessförinnan någon ny uppfinning af öfverlägsen beskaffenhet blifver komitéen till pröfning förelagd, kommer att, såsom dess förslag till efterrättelse för ny tillverkning, till Kongl. Maj:t aflemnas; att så snart kammarladdningsgevären af 1864 års modell funnits icke vidare uppfylla de anspråk på snabbskjutning, hvilka af den sednare tidens uppfinningar i denna rigtning framkallats, har, för att söka förebygga ytterligare tillverkning för Kronans räkning af icke fullt tidsenliga gevär, Chefen för Landtförsvars-Departementet, innan frågan om disponerande af 1866 års extra statsanslag till nya gevärs anskaffande hos Kongl. Maj:t anmäldes, låtit tillfråga styrelsen för Husqvarna faktori, om icke fullbordandet af någon del utaf de vid faktoriet för gevärstillverkningen påbörjade arbeten kunde på Carl Gustaf Stads faktori öfverlätas, och, då denna framställning mött ett afslående svar samt sistnämnda faktoris verksamhet funnits hvarken böra eller kunna helt och hållet upphöra, har Kongl. Maj:t den 28 December 1866 förordnat, att af samma års anslag till anskaffning af nya kammarladdnings-gevär skulle användas endast så stort belopp, som oundgängligen erfordrades för Carl Gustafs Stads faktoris verksamhet, intill dess ny gevärsmo-
dell hunne antagas; att, i följd häraf, intill den 8 innevarande månad 55,000 R:dr blifvit af ifrågavarande anslag till detta faktori utbetalda, hvaraf likväl en icke obetydlig del användts för inköp af materialier, som ännu ej förarbetats, samt återstoden för de vid faktoriet pågående arbeten med dels nya gevär eller sammansättning af befintliga gevärsdelar, och dels tillverkning af sådana, som kunna användas äfven för gevär af ny modell, hvilken sednare tillverkning dock i väsendtlig mån begränsas af nödvändigheten att lemna olika slags arbetare selsättning och i ännu högre grad af svårigheten att, innan ny modell blifvit fastställd, kunna bestämma huru någon del af densamma skall vara beskaffad; att emellertid af 1866 års anslag för gevärs anskaffning ännu i början af innevarande månad funnits reserverade 175,500 R:dr, jemte hela anslaget för innevarande år, 457,000 R:dr, samt att, enligt hvad af bilagan N:o 3 till Kongl. Maj:ts nådiga Proposition angående Statsverkets tillstånd och behof af den 11 sistlidna Januari synes, anledningarne, hvarför

i denna Proposition ett mer än vanligt stort antal gevär föreslagits till anskaffning så snart ny modell blifvit fastställd, varit dels den stora olägenheten, synnerligast med afseende å den olika ammunitionen, af att samma armé begagnar gevär af flera modeller, dels, å andra sidan, den väsendtliga fördelen af att arméen kan, vid dess första utrustning, förses med gevär af nyaste konstruktion; varande vid den föreslagna anskaffningen förutsatt, att 10,000 å 12,000 gevär skulle årligen kunna tillverkas inom landet, hvadan, för den händelse behovet fordrar skyndsammare anskaffande af ett större antal, sådant skulle ske medelst upphandling från utrikes ort.

Då af hvad sålunda är vordet upplyst visar sig, att arméen blifvit, i den mån beviljade anslag dertill lemnat tillgång, försedd med gevär af den konstruktion, som, enligt vunnen erfarenhet hos andra nationer, funnits för tillfället vara den bästa; att således den nu ifrågasatta anskaffningen af ett större antal gevär icke varit föranledd af bristande tillgång på sådana i allmänhet, utan af de förändrade förhållanden, som inträdd derigenom, att de sednaste krigshändelserna ådagalagt nödvändigheten af arméens förseende med gevär af väsendtligt förändrad konstruktion; att, så snart denna nödvändighet gifvit sig tillkänna, äfven här vidtagits åtgärder för att tillvägabringa en ny tidsenlig gevärsmo-
dell, hvilkas resultat varit beroende af den pröfning, som måst egnas åt de flera så inom som utom landet gjorda försöken i denna rigtning, och således derigenom blifvit fördröjdt; att, under afvaktan af detta resultat, gevärstillverkningen blifvit, så vidt ske kunnat, inskränkt, på det så stor del af de beviljade anslagen som möjligt måtte finnas i behåll för anskaffning af de nya gevären, samt att denna tillverkning varit vid Carl Gustafs Stads faktori egnad åt förfärdigandet af gevärssdelar, användbara äfven för den afsedda nya konstruktionen, så vidt sådant kunnat ske — så har Konstitutions-Utskottet ansett någon uraktlåtenhet eller försummelse i dessa hänseenden icke skäligen kunna läggas Konungens rådgifvare till last. Beträffande åter den gjorda anmärkningen, att den fortsatta gevärstillverkningen vid Husqvarna faktori kunnat förekommas, derest i de afslutade kontrakten förbehåll blifvit intaget om rättighet för Kronan att, efter någon kort uppsägningstid, häfva desamma, så har Utskottet tagit kännedom om det sednast med bemälda faktori ingångna, ännu ej fullgjorda kontraktet och funnit detsamma innefatta de i gällande författningar stadgade förbehåll om skadeersättning och sex procents vite af den belöpande betalningen, om leveransen icke inom behörig tid fullgöres, hvaremot det icke finnes någon anledning att antaga, det faktoriegarne skulle underkastat sig ett sådant vilkor, som anmärkaren ifrågasatt, hvarigenom det icke skulle blifvit för dem möjligt att på förhand be-
räkna

räkna den omfattning, hvilken den kontraherade tillverkningen komme att erhålla och som måste väsendtligen inverka på prisets bestämmande. Lika litet anser Utskottet den anmärkning, att Carl Gustafs Stads faktori hade bort utvidgas i så stor skala som möjligt, för att genast kunna tillverka ett större antal af de nya gevären, förtjena afseende, då den ifrågasatta utvidgningen måste bero af det äskade anslagets beviljande.

Vidkommande härnäst frågan om upplåtande af en tomt å Carl XIII:s torg i Stockholm till ett enskildt bolag; så och då beslutet härom blifvit fattadt den 21 April 1865 och således inom den tiderymd, för hvilken Statsråds-protokollen blifvit af sistlidna riksdags Konstitutions-Utskott granskade, kan, vid sådant förhållande, den nu gjorda anmärkningen, emot stadgandet i 107 § 3 mom. Regeringsformen, icke till någon Riksdagens åtgärd föranleda, och hvad slutligen beträffar anmärkningen mot tillsättandet af Förste Bataljonsläkare-tjensten vid Konungens Andra Lifgarde, så har, på grund af de upplysningar rörande denna befordringsfråga, hvilka vunnits af vederbörande Statsråds-protokoll med dithörande handlingar, Utskottet icke funnit skäl att denna anmärkning biträda.

Med afseende å hvad sålunda förekommit har Utskottet ansett de gjorda anmärkningarne böra förfalla, och äfven i öfrigt har, under den granskning af Statsråds-protokollen, som i öfverensstämmelse med grundlagens föreskrift blifvit företagen samt numera fullbordad, Utskottet hvarken funnit skäl att emot någon Stats-Rådets ledamot tillämpa 106 § Regeringsformen eller ansett anledning vara för handen att framställa någon anmärkning på grund af stadgandet i 107 §:n af samma grundlag.

Hvilket Konstitutions-Utskottet får hos Riksdagen vördsamt anmäla.

Stockholm den 22 Mars 1867.

På Utskottets vägnar:

Th. Munck af Rosenschöld.
